

ETNOKOREOLOŠKA PODOBA BELE KRAJINE

MIRKO RAMOVŠ
SAZU, 61000 Ljubljana

Izvorni znanstveni članak
UDK 39

Osnovna značilnost belokranjskih plesov je večplastnost prvin, tako v koreološkem, glasbenem in tekstološkem pogledu. Plasti ni mogoče ločiti ene od druge, ker se mešajo med seboj in je v pisanem konglomeratu marsikatero težko spoznati ali odkriti.

Najstarejšo plast predstavljajo plesi, katerih bistvo je hoja. Druga plast plesnega izročila je uskoškega izvira, za katero je bil značilen ples brez instrumentalne spremljave aloi ob petju. Tretjo plast sestavljajo plesi srednjeevropskega območja. Plesi najmlajše plasti izhajajo s hrvaškega panonskega območja.

Etnokoreološka podoba Bele krajine torej kaže, da je kolo značilno prevsem v krajih z močno uskoško tradicijo, sicer pa je plesno izročilo enako kot v drugih slovenskih pokrajinah, le drugače oblikovano in imenovano.

Prve podatke o plesu v Beli krajini nam prinaša ob koncu 17. stol. J. W. Valvasor v svoji Slavi vojvodine Kranjske,¹⁾ kjer opisuje ples kranjskih Hrvatov, pri katerem »moški z golimi sabljami plešejo in se tako imenitno in čudno vsevprek sukajo, da se je treba čuditi.« V izpolnjeni anketi, ki jo je poslal 1.1838 gubernijski prezidij petim kresijam pred nameranim cesarjevim obiskom v Ljubljani²⁾, je podatek za ples v Poljanski dolini, v oklepaju imenovanem kolo, ki ga spremlja »monotono hrvaško petje«. Poročilo se glasi: »Ta ples je tak, da se plesalci, držeč trdno drug drugega, po nekaj počasnih začetnih taktih vedno hitreje sučejo po krogu. Plešejo tudi paroma, in sicer tako, da plesalec in plesalka drug pred drugim izvajata različne korake. Drugih plesov ni, namesto glasbe se čuje samo že omenjeno hrvaško petje.«³⁾ Stanko Vraz 1.1841 v Danici⁴⁾ navdušujoče piše o dekliškem kolu in dosti natančno navaja držo ter tudi korake (dva naprej in eden nazaj). Zraven pri-
stavlja, da se kolo opušča in se pleše le še ob velikih praznikih. Po plesni pesmi sodeč je kolo najbrž videl v Starem trgu ob Kolpi. Od srede 19. stol. naprej je zanimanje za ljudsko izročilo vse večje, značilno za zbiralce pa je, da iščejo »pristno« blago, zato je največ opisov prav iz Bele krajine, katere izročilo se je zdelo zbiralcem edino »narodno«. J. Kobe je v Novicah 1.1847⁵⁾

¹⁾ J. W. Valvasor, Die Ehre des Herzogthums Crain, Laibach-Nürnberg 1689, VI. Buch, Das VI. Capittel, 305.

²⁾ Prepis vsega gradiva je v Slovenskem etnografskem muzeju v Ljubljani.

³⁾ Izvlečki o plesih so v arhivu Sekcije za glasbeno narodopisje ISN ZRC SAZU (dalje SGN ISN); podatek o kolu v Poljanski dolini na listku P1 418.

⁴⁾ Dela S. Vraza, Pesme, prebirci, proza i pisma, Zagreb 1877, 53—54.

⁵⁾ J. Kobe, Poljansko kolo, Novice 5, Ljubljana 1837, 415.

predstavil Poljansko kolo v Starem trgu; J. Navratil je v sestanku »Vuzem v Metliki« v Vedežu 1.1849⁶⁾ omenil plese na velikonočni ponedeljek v Metliki, vendar jih je poleg Črnomaljskega, Poljanskega, Marindolskega in Bojanskega kola natančno opisal šele 1.1888 v Ljubljanskem Zvonu.⁷⁾ O viniškem kolu je napisal sestavek E. Volčič v Slovanu 1.1887.⁸⁾ Čeprav je v omenjenih zapisih precej koreografskih podatkov, pa je treba poudariti, da se zapisovalci bolj zanimajo za besedila plesnih pesmi kot pa za obliko plesov ali njihove melodije. Te je okoli 1.1888 zapisoval le Ludvik Kuba.⁹⁾ V začetku tega stoletja je dr. K. Štrekelj v Slovenskih narodnih pesmih¹⁰⁾ ob besedilih belokranjskih plesov objavil tudi opis plesov, ki pa so ponatis že omenjenih zbiralcev iz 19. stol.

Znanstveno raziskavo nekaterih belokranjskih plesov je opravil v začetku 30. let našega stoletja France Marolt in izsledke objavil v študiji »Tri obreda iz Bele krajine«.¹¹⁾ Toda sistematično zbiranje plesnega gradiva se je v Beli krajini začelo po vojski 1.1947¹²⁾ in v presledkih traja še danes.¹³⁾ Opis metliškega kola je objavil F. Marolt v Slovenskih narodoslovnih študijah 1.1954.¹⁴⁾ Najznačilnejši primeri plesnega izročila Bele krajine pa so bili s podrobnim besednim opisom in kinetogramom objavljeni šele 1.1980 v knjigi »Plesat me pelji« M. Ramovša.¹⁵⁾

Na terenu zbrano gradivo belokranjskih plesov dokazuje, da se je večinoma ohranilo v obliki, kakršno opisujejo zbiralci iz 19. stol., vsaj kar zadeva kolo v Metliki in Črnomlju ter deloma v Poljanski dolini. Nikakršnega sledu ni več o plesu s sabljami, kot ga je opisal Valvasor. Le ugibamo lahko, ali niso morda mostne igre ostanek te vrste plesov. Most se namreč kot figura pojavlja v vseh v Evropi ohranjenih verižnih plesih s sabljami ali drugimi predmeti, ki so zamenjali sablje.¹⁶⁾ Tudi o plesu v paru, kot ga opisuje v izpolnjeni anketi iz 1.1838 poročevalec za Poljansko dolino, danes ni sledov. Poleg plesov, ki jih poznamo iz opisov v 19. stol., je bilo kasneje zbranih še mnogo drugih. V celotni podobi plesnega izročila Bele krajine se kaže velika heterogenost, kar je tudi posledica burne zgodovine dežele.

⁶⁾ J. Navratil, Vuzem v Metliki, Vedež 2, Ljubljana 1849, 15, 116.

⁷⁾ J. Navratil, Črnomaljsko kolo, Metliško kolo, Poljansko kolo, LZ 8, Ljubljana 1888, 294, 337, 412, 415, 492, 495, 551, 554, 615, 748.

⁸⁾ E. Volčič, Viniško kolo, Slovan 1887, 380.

⁹⁾ L. Kuba, Slovenstvo ve svych zpevech, Kniha VII. Pisne slovinské, Pardubice 1890, 162, 164, 234, 235.

¹⁰⁾ K. Štrekelj, Slovenske narodne pesmi 3, Ljubljana 1904—1907, 213—224.

¹¹⁾ F. Marolt, Slovenske narodoslovne študije 2, Tri obredja iz Bele krajine, Ljubljana 1936.

¹²⁾ Zapisi T. Marolt v arhivu SGN ISN.

¹³⁾ Poleg T. Maroltove so v Feli krajini po 2. svetovni vojski zbirali M. Šuštar, M. Ramovš (zapisi obeh v arhivu SGN ISN) in B. Ravnikar (zapise objavil v Kinetografiji, Ljubljana 1980, 88—91).

¹⁴⁾ F. Marolt, Slovenske narodoslovne študije 3, Gibno-zvočni obraz Slovencev, Ljubljana 1953, 47—51.

¹⁵⁾ M. Ramovš, Plesat me pelji, Plesno izročilo na Slovenskem, CZ, Ljubljana 1980, 75, 80, 86, 89, 96, 100, 103, 105, 107, 109, 112, 115, 135; 144, 145, 147, 204, 273, 345.

¹⁶⁾ I. Ivančan, Narodni običaji korčulanskih kumpanija, Institut za narodnu umjetnost, Zagreb 1967.

Bela krajina je bila naseljena že v davnini, o čemer pričajo arheološke izkopanine iz bronaste dobe, halštatskega časa, obdobja Ilirov, Keltov in Rimljanov. Slovenci so se tod naselili že v 6. stol., kar dokazujejo v Črnomlju odkriti staroslovenski grobovi ob cerkvi sv. Petra. V zgodnjem srednjem veku je ozemlje pripadalo Hrvaški in od 1.102 Ogrski. Ob koncu 12. stol. je Albert Višnjegorski ozemlje priključil k svojemu prejšnjemu na Dolenjskem. Po njegovi smrti 1209 so se kot lastniki vrstili Andrechs Meranci, Speinheimi, češki kralj Otokar II., goriški škofje in od 1.1374 Habsburžani. Leta 1556 so dotlej upravno samostojno Metliško marko pridružili Kranjski. V 15. in 16. stol. so se vrstili pogosti vpadi Turkov, ki so pustošili vasi in razredčili prebivalstvo. Prav obramba pred Turki je bila razlog, da so se od 1.1526 dalje na robu Gorjancev in v Obkolpju naseljevali Uskoki, ki so se več ali manj mešali z domačini in ustanovili nekaj svojih naselij; od teh se je obdržala v samoti vas Bojanci.¹⁷⁾

V kratkem pregledu belokranjskega plesnega izročila seveda ni mogoče prikazati delovanje vseh silnic, ki so ga oblikovale. Njegova osnovna značilnost je večplastnost prvin, tako v koreološkem, glasbenem in tekstološkem pogledu. Plasti ni mogoče preprosto ločiti ene od druge, ker se mešajo med seboj in je v pisanem konglomeratu marsikatero težko spoznati ali odkriti. Sliko često zamegljujejo posegi folklorizma, bodisi v letih pred 2. svetovno ali po njej, ko so začele v Beli krajini nastajati številne folklorne skupine.

Najstarejšo plast predstavljajo plesi, ki so se ohranili predvsem v mestnem okolju (Metlika, Črnomelj). Vzrok je morda v stanovski zavesti mestnega prebivalstva, ki je ohranjalo tradicionalna praznovanja in kulturne pojave v njihovem okviru. Vendar je treba opozoriti, da so na velikonočni in binkoštni ponedeljek plesali tudi drugod. Pač pa sta imeli obe mesti »svoja« plesa (metliško kolo, črnomaljsko kolo), ki jih v soseščini niso plesali. Obe koli, predvsem metliško, sodita med najstarejše plesno izročilo na Slovenskem sploh, in sicer v skupino tipa »kačo zvijati«. Drugod na Slovenskem je to svatbeni ples na instrumentalno spremljavo, medtem ko se je v Metliki plesal ob petju pesmi z motivom snubljenja. Po strukturi besedilo ni več enotno in razodeva, kot je domneval že France Marolt, vplive bližnjih Vlahov iz Žumberka.¹⁸⁾ Ples je hoja ali tek sklenjene vrste ali kolone plesalcev po krogu in dalje v kačastih ter polžastih zavojih, ki se nazadnje zapodi skozi vratca (most) dvignjenih rok dveh plesalcev in se vrsta razsuje. Ples je koreografsko torej popolnoma enak čindari v Prekmurju ali na vzhodnem Štajerskem, Abrahamovi procesiji na Dolenjskem, plesu kačo zvijati na Gorenjskem, ali sremskemu kolu v drugih krajih Bele krajine. Nasprotno pa je črnomaljsko kolo, ki je bilo že v 19. stol. opisano kot dekljško (čeprav nekateri podatki govorijo o mešanem kolu¹⁹⁾, ohranilo ves čas krožno obliko in dobilo izoblikovan koreografski obrazec. Prehod skozi vratca je šele ob koncu kasneje dodane mostne igre, ki pa danes s prvim delom tvori celoto.

¹⁷⁾ Krajevni leksikon Slovenije, 2, DZS, Ljubljana 1971, 14, 443.

¹⁸⁾ F. Marolt, glej op. 11.

¹⁹⁾ Podatki na listkih P1 448, 498 v arhivu SGN ISN; povedali K. Kramarič in D. Jerman iz Črnomlja.

Posebnost Bele krajine so plesi tipa otroške igre indoevropskega izvora Al je kaj trden ta vaš most.²⁰⁾ V Metliki, Črnomlju in Predgradu so jo namreč plesali odrasli. Po obliki se belokranjske variante precej razlikujejo od otroških, zanje sta skupni dve prvini: 1. plesalci so razdeljeni v dve skupini, ki si odpevata, in 2. plesalci tečejo skozi most ali vratca, to je pod dvignjenimi rokami dveh plesalcev ali vse nasproti stoječe kolone. Bistvo otroških mostnih iger je prošnjaja za prehod čez most, za kar je treba dati odkupnino — zadnjega v vrsti. Tega elementa v belokranjskih mostovih ni, pač pa je odkupnina jasno določena s črnooko deklico v metliški in predgrajski varianti. V belokranjskih mostovih se je zraven pripojilo besedilo, ki je vsebinsko vezano na navado, da so smeli kmetje enkrat na leto javno ozmerjati gospodo.²¹⁾ V tem je morda tudi vzrok, da so se mostovi v taki obliki ohranili prav v krajih, kjer je bila graščina. Te pa so bile tako v Metliki kot v Črnomlju in Predgradu. Prehod skozi vratca (most) je smiseln zaključek igre, v Predgradu so ga plesali tudi samostojno, in sicer pod imenom vrečo šivat ter ob spremljavi pesmi ali brez nje. Oblika belokranjskih mostnih iger je avtohtona, čeprav bi mogli pri predgrajskem mostu posumiti tudi na vpliv kulture Uskokov.²²⁾

V Metliki se je ohranila še ena plesna igra odraslih, imenovana rešetca, ki koreografsko prav tako sodi v tip evropsko razširjenih otroških iger.²³⁾ Zanje je značilno, da se ena skupina sodelujočih med igro manjša, druga pa večja. Belokranjska varianta je po vsebini svatbena, morda je ostanek neke prvotne svatbene igre odraslih, iz katere so se razvile poznejše otroške igre, lahko pa je bilo igri, ki je bila brez globljega vsebinskega pomena, že porušeno besedilo dodano kasneje.

Druga plast plesnega izročila v Beli krajini je uskoškega izvora. Prav ti plesi dokazujejo, da so Uskoki prišli iz krajev dinarskega območja. Tam je še danes v navadi ples brez instrumentalne spremljave oziroma samo ob petju: kolanju, počasnemu plesu (navadno s tremi koraki naprej in enim nazaj) ob spremljavi pesmi sledi poskočno »nemo« kolo. Po opisih iz 19. stol. in na podlagi terenskega zbiranja vemo, da so tako plesali v Poljanski dolini (Stari trg ob Kolpi, Predgrad) in v Vinici, torej na območju, kjer so se Uskoki mešali s Slovenci, ter v čistih uskoških vaseh, kot so še Bojanci. In samo Bojanci so do danes ohranili izročilo »nemega« plesanja, svoj ples so celo imenovali

²⁰⁾ B. Orel, Mitos o mostu, v: F. Marolt, Slovenske narodoslovne študije 2, Tri obredja iz Bele krajine, Ljubljana 1936, 74—91.

²¹⁾ Po ustnem izročilu. Podatki na listkih P1 256, 335, 525, 676 v arhivu SGN ISN. Povedali M. Štaudohar, K. Škrk, M. Rade in J. Šmalcelj, vsi iz Predgrada. Stvarne podlage izročila žal ni bilo mogoče ugotoviti. Z velikim pridržkom se ponuja domneva, da se v navadi skrivajo korenine srednjeveškega »praznika bedakov« (festum fatuorum). Gl. N. Kuret, Maske slovenskih pokrajin, CZ, Ljubljana 1984, 33, 65.

²²⁾ M. Suštar — V. Vodušek, Koreografija oblika pomladno-obredne igre »most« v Sloveniji in njene variante v Jugoslaviji, v: Rad IX. kongresa folklorista Jugoslavije, Sarajevo 1963, 481—487.

²³⁾ F. Höerbürger und H. Segler, Klare, klare Seide, Kindertänze, Bärenreiter-Verlag, Kassel und Basel 1962, 45, 52, 76. Na Slovenskem so znane: Potujemo v Rakitnico (ime kraja se menja), Ali je vaša črna kuharica doma? in Majka prišla s kolo dvora.

mutasto kolo, medtem ko so v Poljanski dolini nekdanjemu »nememu« plesu dodali glasbeno spremljavo; za kolanje pa so v Predgradu od mnogih ohranili eno samo pesem, in sicer Pobeležo pole, ki velja na Slovenskem za edini primer balade kot prave plesne pesmi.²⁴⁾ Koreološka analiza in primerjava s plesi dinarskega območja kaže, da se oblika teh plesov do današnjih dni ni spremenila, razen v Starem trgu, kjer je bila pozabljena, pa potem za kolanje v drugi obliki obnovljena.²⁵⁾ Uskoškega izvora je verjetno tudi metliški turn, ki spominja na črnogorsko kolo na kolu.²⁶⁾

Prvine dinarskega plesanja so se ohranile predvsem v območjih, kjer je bila močna uskoška naselitev. Sicer pa so se tudi po Beli krajini, tako kot v drugih slovenskih pokrajinah, v 18. in 19. stol. začeli širiti *plesi srednjeevropskega območja*, ki sestavljajo *tretjo plast*, in to od najstarejšega štajeriša in zibenšrita pa do mlajših, kot so šotiš, špicpolka, šuštarpolka, valček, polka in plesne igre, na primer povštertanc, ples s stolom, ogledalom ali metlo. Vsi ti plesi so se širili preko Dolenjske, zato so jih plesali več v krajih pod Gorjanci in v obeh mestih kot pa v vaseh ob Kolpi, kjer so bili močnejši drugi vplivi. Postali so del vsakdanjega plesnega repertoarja, medtem ko je starejše izročilo, na primer metliško ali črnomaljsko kolo, že postalo del folkloristično obarvanih praznovanj.²⁷⁾

V Obkolpje se je iz Hrvaške razširil ples *hrvatski*, ki ga večinoma tako imenujejo, vendar je preoblikovan dobil v Preloki tudi novo ime svatsko kolo, v Vinici pa zvezda. Ples je po obliki hitro vrtenje štirih plesalcev (četverk) in je varianta istoimenskega plesa, ki je bil v drugi polovici 19. stol. razširjen predvsem v severozahodnem delu Hrvaške in na obeh straneh Kolpe na jugu.²⁸⁾ Iz Žumberika so v kraje okoli Metlike zanesli migačo,²⁹⁾ ki je svojstvena igra z izrazitim bočnim gibanjem zgornjega dela telesa.

Najmlajšo plast belokranjskega plesnega izročila sestavljajo plesi, ki so se udomačili v vaseh ob Kolpi konec prejšnjega in v začetku tega stoletja, in to predvsem po posredovanju tamburašev. Ti glasbeni sestavi, prej v Beli krajini neznani, so postali v tem času in še po 1. svetovni vojski zelo priljubljeni, tako da so danes sinonim za ljudsko instrumentalno glasbo v Beli krajini. Z njimi se je širil tudi plesni repertoar, ki je večinoma izhajal s hrvaškega panonskega območja. Marsikaj so prinesli potomci Uskokov, ki so se šolali in delali na Hrvaškem, pa tudi drugi. Značilni plesi te plasti so Igraj kolo, ki je nadomestil sicer že znani puštertanc; seljančica, katere melodijo so vzeli tudi za svatbeni ples kačo zvijat in ga imenovali sremsko kolo ali samo kolo;

²⁴⁾ Slovenske ljudske pesmi 1, SM, Ljubljana 1970, 134—142.

²⁵⁾ M. Ramovš, Ples na Anževo v Predgradu, v: Traditiones 5—6, 1976—1977, Ljubljana 1977, 309.

²⁶⁾ O. Mladenović, Kolo u Južnih Slovena, Beograd 1973, 121.

²⁷⁾ Praznovanje velikonočnega in binkoštnega ponedeljka, ko so plesali v Metliki metliško kolo, kost in druge igre ter v Črnomlju črnomaljsko kolo, je pred 2. svetovno vojsko že postalo turistična zanimivost.

²⁸⁾ St. Sremac, O hrvatskom tancu, drmešu, čardašu i porijeklu drmeša, v: Narodna umjetnost 20, Zagreb 1983, 57—73.

²⁹⁾ Podatki iz Krašnjega vrha in Radovice v arhivu SGN ISN.

carska kasa,³⁰⁾ Ja sam sirota ter Lepa Anka kolo vodi in Hruške, jabuke, slive. Lepa Anka ima sorodne variante v istoimenskem plesu v Podravini in Posavini,³¹⁾ enako ga plešejo tudi na drugi strani Kolpe v Severinu,³²⁾ medtem ko zadnji v srbskem kolu zaplet ali Hopa cupa,³³⁾ vendar je v Belo krajino prišel preko Hrvaške. Za ta dva plesa ni mogoče z gotovostjo reči, ali sta prišla v Belo krajino že z Uskoki ali v novejšem času. Glede na to, da ju poročevalci v 19. stol. ne omenjajo, smemo domnevati drugo. Našteta kola, najprej znana samo v posameznih vaseh, so se razširila v vse Obkolpje in tudi v druge predele Bele krajine, ponekod šele s folklornimi skupinami v letih po 2. svetovni vojski. Zapisovalci in folklorizem so jim dali nova, navadno krajevno označena imena, na primer adlešičko ali viniško kolo.³⁴⁾

Začetki *folklorizma* v Beli krajini segajo že v 19. stol., saj J. Navratil poroča v zapisu o črnomaljskem kolu, da so ga opustili že okoli 1.1878, pa ga 1.1888 spet »obnovili«. ³⁵⁾ Nadaljeval ga je Franc Marolt, ki je ob raziskovanju belokranjskega glasbenega in plesnega izročila v Črnomlju rekonstruiral jurjevanje.³⁶⁾ V Predgradu je oblikoval program folklorne skupine,³⁷⁾ v Ljubljani predstavil belokranjske plesne in igre na Belokranjskem dnevu³⁸⁾ in tik pred vojsko še na mariborskem festivalu.³⁹⁾ Po 2. svetovni vojski so bile ustanovljene mnoge folklorne skupine, ki so si v želji po izvirnem programu izmišljale nove plesne. Za podlago so si večinoma vzele melodije in prvine hrvaških plesov. Tako so nastali: ivanič kolo,⁴⁰⁾ žumberačko kolo,⁴¹⁾ tribučko kolo ⁴²⁾ in Lipa moja gora zelena.⁴³⁾ V Starem trgu ob Kolpi je bilo izročilo skoraj pozabljeno, pa ga je Kristina Majerle obnovila, vendar z dobršno mero svoje ustvar-

³⁰⁾ Ime plesa je povzeto po začetku parafraze. Melodija je avstrijskega ali češkega izvora ter varianta melodije plesa, ki ga predvsem na Gorenjskem poznajo kot nojkatoliš.

³¹⁾ I. Ivančan, Narodni plesovi Hrvatske 2, Zagreb 1963, 47; Folklor i scena, Zagreb 1971, 65.

³²⁾ Za podatek se zahvaljujem prof. St. Sremcu, sodelavcu Zavoda za istraživanje folkloru v Zagrebu.

³³⁾ Lj. in D. Janković, Narodne igre 1, Beograd 1934, 86—87.

³⁴⁾ F. Marolt je imenoval ples Hruške, jabuke, slive adlešičko kolo. T. Maroltova je v Vinici zapisala Igraj kolo kot viniško kolo. Toda domačinka B. Vlahovič je trdila, da so ga imenovali samo puštertanc. (Podatki v arhivu SGN ISN). Staro viniško kolo, katerega besedilo je objavil E. Volčič (glej op. 8), pa je bilo že davno pozabljeno.

³⁵⁾ J. Navratil, gl. op. 7.

³⁶⁾ F. Marolt, gl. op. 14, 53.

³⁷⁾ M. Ramovš, gl. op. 24, 310.

³⁸⁾ Belokranjski dan v Ljubljani je bil 13. 9. 1936. Na letnem telovadišču v Tivoliju so nastopili Metličani z metliškim obredjem in Črnomaljci s črnomaljskim kolo in Zelenim Jurijem.

³⁹⁾ Na Mariborskem festivalu 5.—6. 8. 1939 so iz Bele krajine nastopile skupine iz Adlešičev, Črnomlja, Metlike in Predgrada.

⁴⁰⁾ Ivanič kolo ima svojega vzornika v hrvaškem plesu dućec. Nastal pa je v Preloki.

⁴¹⁾ Žumberačko kolo se koreografsko in glasbeno naslanja na hrvaški ples kalendara.

⁴²⁾ Tribučko kolo plešejo v Adlešičih na instrumentalno melodijo pesmi Igra v kolo jabolko. Pesem je bila zapisana v Tribučah.

⁴³⁾ Kolo je nastalo v Adlešičih na hrvaško pesem Lipa moja gora zelena.

jalnosti,⁴⁴⁾ tako da so plesi izgubili podobo nekdanjega poljanskega kola. Skupine so prevzemale ples druge od druge, na primer predgrajski koli Po-belelo pole in na trumf, Lepa Anka, hruške, jabuke, slive, jih preoblikovale v tempu, glasbeni spremljavi in deloma tudi koreografsko.

Le v skupih obrisih predstavljeno plesno izročilo Bele krajine ne more zajeti vse zapletenosti njegovega nastajanja in oblikovanja. Vendarle nam kljub temu ponuja tale zaključek: Južnoslovansko kolo, ki naj bi bilo značilno za Belo krajino, je bilo živo samo v krajih z močno uskoško tradicijo. Sicer pa je bilo v Beli krajini plesno izročilo enako kot v drugih slovenskih pokrajinah, seveda zaradi posebnih okoliščin bolje ohranjeno, svojsko preoblikovano in imenovano. Ob koncu prejšnjega stoletja in v letih pred 1. svetovno vojsko ter po njej so se predvsem s tamburaši razširili tudi nekateri plesi iz Hrvaške, vendar predvsem v Obkolpje. Ta kola so seveda podkrepila že od srede 19. stol. star mit o kolu, kot značilnem in najbolj razširjenem plesu v Beli krajini, mit, ki ga prevojni in povojni folklorizem vneto podpirata.

ETHNOCHOREOLOGIC OUTLOOK OF BELA KRAJINA

Summary

The basic characteristic of dances in Bela Krajina is the stratified age of their elements, with regard to choreology, music and text. It is impossible to isolate the strata from one another because they are intertwined into a conglomerate where a single layer of cultural elements is difficult to discern.

The odlest stratum is represented by dances which consist of walking in a closed circle, and snake-like or snail-like lines, with the final promenade »under the bridge« of the lifted arms of two dancers. Dances which are akin to children's games of Indoeuropean origin, but were danced by adults in Bela Krajina, also belong to this group.

The second stratum of the dance tradition here is of *Uskok origin*: characteristic feature is dancing without instrumental accompaniment, that is, accompanied only by singing. The tradition of »mute« dancing has been preserved to this day only in the »pure Uskok« village Bojanci. In the Poljanska valley, instrumental accompaniment has already been added.

The third stratum is represented by dances of central European provenance (*štajeriš*, *zibenšrit*, *šotiš* and others) which came to Bela Krajina via Dolenjska in the 18th and 19th centuries.

⁴⁴⁾ Danes pleše folklorna skupina iz Starega trga ob Kolpi sledeče plesse: Ki za kolo, Verbniče nad moru, Dober večer stara majko, Smilj, Smilj, Smiljainče in Majka čeru. Značaj starega poljanskega kola kažejo le Ki za kolo, Verbniče nad moru, ki je preoblikovano kolanje, in Dober večer stara majko, kjer je staro »nemo« kolo dobilo glasbeno spremljavo.

Dances of the most recent stratum come from the Croatian Pannonia: tamburitza-band musicians contributed to their spread at the end of the 19th century and in the first decades of this century.

The establishment of amateur groups for the performance of folklore in Bela Krajina has stimulated the growth of folklorism: amateurs have endeavored to preserve local traditions, but in their effort to reach the »origins« they have frequently invented new dances or have borrowed from the repertoire of other folklore performing groups.

The ethnochoreologic outlook of Bela Krajina thus affirms that the *kolo* dance was important primarily in regions with strong *uskok* tradition; otherwise, the dance tradition here is identical with those of other Slovene regions, but somewhat specific in form and nomenclature.